

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, кандидата юридичних наук
Паризького Ігоря Володимировича
на дисертацію Михайлюка Сергія Сергійовича
на тему: «Прокурорське самоврядування в Україні»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми. Реформування правової системи України з метою забезпечення в ній реалізації принципу верховенства права вимагає докорінного реформування й такої інституції як прокуратура, в межах якої для забезпечення засади незалежності прокурорів важливе значення надається й прокурорському самоврядуванню. З огляду на це, актуальність дослідження прокурорського самоврядування в Україні зумовлена потребою гарантувати незалежність прокурорів, здійснити оптимізацію діяльності органів прокурорського самоврядування задля найбільш ефективного виконання ними покладених на них завдань.

Практика застосування законодавства про прокурорське самоврядування свідчить про наявні прогалини у ньому та нечіткість відповідних норм права. Зазначене обумовлює необхідність їх удосконалення задля покращення їх застосування. Все це, безперечно, обумовлює актуальність теми дисертації Михайлюка С.С.

Крім того, актуальність теми дослідження полягає також у необхідності суттєвого збагачення науки про прокуратуру новими науковими положеннями про прокурорське самоврядування, особливостей його здійснення на сучасному етапі.

У зв'язку з наведеним, можна стверджувати, що проведене автором та присвячене прокурорському самоврядуванню в Україні дослідження, є надзвичайно актуальним та своєчасним, теоретично виправданим та практично орієнтованим. Воно безпосередньо відповідає стратегічним пріоритетам державної політики України.

Дисертація виконана у межах відомчої наукової теми: «Правове

забезпечення суспільних відносин в умовах європейської інтеграції» (державний реєстраційний номер 0122U202084) та відповідно до програмних нормативно-правових документів, зокрема Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженій постановою загальних зборів Національної академії правових наук України 26.03.2021 р., Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. №179. Наукове дослідження беззаперечно інтегрується в окреслену наукову тему як його важлива складова, оскільки конкретизує питання європейської інтеграції в частині забезпечення верховенства права в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації є достатньою і підтверджується належною структурою роботи, логікою викладу матеріалу, використанням широкого кола нормативних та доктринальних джерел. Мета дослідження сформульована як комплексний науковий аналіз проблематики прокурорського самоврядування в Україні, запропонування шляхів вирішення відповідних проблем, які виникають у діяльності органів прокурорського самоврядування, надання пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства про прокуратуру та прокурорське самоврядування.

Заявлена мета корелює із завданнями роботи, які охоплюють: визначення поняття та формування ознак прокурорського самоврядування; формування сукупності правових джерел прокурорського самоврядування в Україні; розкриття принципів прокурорського самоврядування в Україні; визначення загальних ознак функціональних та організаційних основ прокурорського самоврядування; встановлення мети та завдань прокурорського самоврядування в Україні; визначення напрямів вдосконалення функціональних основ прокурорського самоврядування в Україні; розкриття особливостей всеукраїнської конференції прокурорів, Ради прокурорів України як організаційних форм прокурорського самоврядування; характеристику особливості фінансового забезпечення прокурорського

самоврядування; визначення напрямів вдосконалення організаційних основ прокурорського самоврядування в Україні.

Методологічна основа дисертації свідчить про прагнення автора забезпечити комплексність аналізу. Використання загальнонаукових та спеціально-правових методів дослідження дозволило комплексно проаналізувати прокурорське самоврядування в Україні та запропонувати шляхи вирішення окремих правових питань.

Достовірність, наукова новизна і практичне значення результатів дослідження. Автор спирається на значний масив джерел, який охоплює наукові праці вітчизняних фахівців у сфері правової науки (насамперед, у галузі прокурорського права), а також і праці науковців у інших сферах вітчизняної науки. Список використаних джерел свідчить про достатньо ґрунтовне опрацювання наукового та нормативного матеріалу.

Рецензована дисертація характеризується високим рівнем наукової новизни, системністю та глибоким теоретико-методологічним аналізом правових проблем, зумовлених неналежним регулюванням у законодавстві прокурорського самоврядування. Автор сформулював низку положень, які суттєво збагачують юридичну науку.

Дисертація містить низку обґрунтованих теоретичних положень, методичних і прикладних висновків з різним ступенем новизни. Особливу увагу варто звернути на наступні теоретичні положення сформульовані автором вперше, а саме:

– запропоновано надати Раді прокурорів України право відмовляти в припиненні розгляду повідомлення про загрозу незалежності прокурора, яке відкликається прокурором, що його подав, якщо на думку Ради прокурорів України така загроза полягала у тиску на прокурора з боку його керівника чи іншого прокурора, який перебуває на більш вищій адміністративній посаді. Рада прокурорів України повинна завжди перевіряти причини, чому прокурор просить припинити розглядати його повідомлення про загрозу незалежності, а також встановлювати, чи не було таке прохання вчинено внаслідок

неправомірних дій по відношенню до нього і лише тоді приймати відповідне рішення. Рада прокурорів України повинна також з'ясовувати, чи не варто продовжити розглядати таке повідомлення навіть за відсутності бажання прокурора, що його подав, якщо воно є важливим для встановлення певних обставин, або свідчить про існування тих чи інших системних проблем у забезпеченні незалежності прокурорів;

– сформульовано комплексне положення про функціональні та організаційні основи прокурорського самоврядування. Встановлено, що функціональні основи прокурорського самоврядування об'єднують його мету та завдання. Вони нормативно визначені як такі, які пов'язані виключно з організацією прокурорської діяльності, а тому жодними повноваженнями у вирішенні тих питань, які належать до визначених Конституцією України функцій прокуратури, прокурорське самоврядування не наділяється та не має. Організаційні основи прокурорського самоврядування складають ті основні положення прокурорського самоврядування, які визначають систему органів прокурорського самоврядування, їх склад, порядок формування, розподіл повноважень між ними, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення тощо. Організаційні основи прокурорського самоврядування на відміну від функціональних основ визначають те, як організованою є ті мета та завдання, що є притаманними прокурорському самоврядуванню;

– сформульовано положення про внутрішній контроль прокурорського самоврядування за управлінням в органах прокуратури. Запропоновано як одну з цілей прокурорського самоврядування розглядати здійснення органами прокурорського самоврядування внутрішнього контролю за управлінням в органах прокуратури. Цей контроль повинен здійснюватися шляхом отримання органами прокурорського самоврядування необхідної інформації, пов'язаної зі здійсненням управління у прокуратурі, здійснення перевірки діяльності прокурорів, які перебувають на адміністративних посадах, з виконання покладених на них завдань, заслуховування на своїх засіданнях таких прокурорів, а в деяких випадках навіть скасовувати незаконні, або ж

такі, які посягають на незалежність прокурора, накази.

Також заслуговують на увагу висновки дисертації, в яких удосконалено положення про представництво прокурорів у органах прокурорського самоврядування, дістали подальшого розвитку система принципів прокурорського самоврядування, а також положення про вимоги до осіб, які мають намір балотуватися у члени Ради прокурорів України.

Наукові положення, сформульовані в дисертації, мають високий ступінь обґрунтованості, є новими, оригінальними та в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання - формування сучасної правової доктрини та нормативної бази прокурорського самоврядування в Україні.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у можливості використання матеріалів дисертації, основних її положень та узагальнень, сформульованих у висновках, у правотворчості – для вдосконалення чинного законодавства у сфері організації та діяльності прокуратури; правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності діяльності прокурорського самоврядування з виконання покладених на нього завдань, ефективності реалізації норм законодавства про прокуратуру (довідка Хмельницької обласної прокуратури від 06.07.2026 № 05-156вих-26; довідка Окружної прокуратури міста Хмельницький від 06.07.2026 № 55-5321вих-26); освітньому процесі – при викладанні навчальної дисципліни «Органи кримінальної юстиції в Україні» та «Професійна юридична етика», а також при підготовці методичних матеріалів, підручників, посібників за цим напрямом (акт впровадження ВНЗ «Національна академія управління» від 27.05.2026); науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших наукових досліджень, пов'язаних із правовим статусу прокурора та відповідних інституцій (довідка ВНЗ «Національна академія управління» від 26.12.2025 № 03-25/87).

Основний зміст роботи та її структура. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів (11 підрозділів), висновків, списку використаних джерел і додатків. Структура дисертації є логічною і відповідає поставленій

меті та завданням.

У першому розділі роботи досліджуються загальні положення про прокурорське самоврядування в Україні

Зміст першого розділу дисертації демонструє високий рівень теоретико-методологічної підготовки автора та його здатність до глибокого системного аналізу. Представлені матеріали розділу свідчать про: здатність автора здійснювати розробку новітнього понятійно-категоріального апарату, що проявилось у визначенні понять, виокремленні ознак і специфіки прокурорського самоврядування, глибоке розуміння автором наукової проблематики, вміння здійснювати аналіз нормативних актів.

Обґрунтованою виглядає сформульована автором комплексна система ознак прокурорського самоврядування, які полягають в тому, що прокурорське самоврядування: 1) є різновидом самоуправління, при якому суб'єкт цього управління та його об'єкт збігаються; 2) є різновидом професійного самоврядування, здійснюється в системі прокуратури України як єдиної системи органів, яка в порядку, передбаченому Конституцією та законами України виконує функції прокуратури; 3) здійснюється прокурорським корпусом, який складають усі особи (прокурори), професійними обов'язками яких є здійснення визначених ст.131-1 Конституції України функцій прокуратури; 4) полягає в самостійному вирішенні прокурорами питань внутрішньої діяльності прокуратури; 5) полягає в колективному вирішенні прокурорами питань внутрішньої діяльності прокуратури; 6) здійснюється прокурорським корпусом як безпосередньо, так і опосередковано; 7) здійснюється з визначеною законодавством метою.

Заслужують на увагу наукові положення дисертації про принципи прокурорського самоврядування та визначена здобувачем система принципів прокурорського самоврядування, яку складають такі принципи як: 1) спрямованості прокурорського самоврядування на забезпечення незалежності прокурорів; 2) виборності; 3) колегіальності; 4) прозорості; 5) заборони

втручання органів прокурорського самоврядування у здійснення прокурорами своїх повноважень.

Заслужують на увагу також сформовані автором пропозиції по вдосконаленню законодавства.

У другому розділі роботи досліджуються функціональні основи прокурорського самоврядування в Україні.

Заслужує на увагу дослідження дисертантом питання щодо зміцнення незалежності прокурорів, захисту від втручання в їх діяльність як однією з найбільш фундаментальних цілей прокурорського самоврядування, визначених Законом України «Про прокуратуру», цілі, яка визначає необхідність його функціонування загалом. Слід погодитися з автором що основні загрози незалежності прокурорів при здійсненні ними своїх повноважень йдуть не зовні, а з середини прокуратури – тобто від самих прокурорів, які займають вищі адміністративні посади. У зв'язку з цим варто погодитися також і з тим, що в аспекті призначення прокурорського самоврядування надзвичайно важливим є забезпечення саме внутрішньої незалежності прокурорів від свого керівника.

Достатньо повним виглядає й дисертаційне дослідження в частині дослідження завдань прокурорського самоврядування. Слід погодитися, що завдання прокурорського самоврядування можна поділити за способом нормативного закріплення на завдання, які є прямо закріплені у Законі «Про прокуратуру», та завдання, які закріплені опосередковано. До першої групи слід віднести ті завдання, які безпосередньо визначені як такі завдання у ст.65 Закону «Про прокуратуру». До другої групи завдань слід віднести усі інші завдання, наявність яких може вбачатися з аналізу усіх інших положень Закону.

Цікавими для законотворчої діяльності є сформульовані автором положення щодо напрямів вдосконалення функціональних основ прокурорського самоврядування в Україні, які вбачаються у розширенні мети і завдань прокурорського самоврядування, кола питань, вирішення яких слід

віднести до повноважень органів прокурорського самоврядування, а відтак, і розширення цих повноважень.

У третьому розділі досліджуються організаційні основи прокурорського самоврядування.

Слід підтримати автора в тому, що недоліком, що не надає авторитету всеукраїнській конференції прокурорів як органу, є те, що її найменування Закон України «Про прокуратуру» та усі нормативні акти розпочинають з маленької літери. Запропоновано найменування всеукраїнської конференції прокурорів здійснювати з великої літери.

Як і з функціональними основами прокурорського самоврядування в Україні, цікавими для законотворчої діяльності є сформульовані автором положення щодо напрямів вдосконалення організаційних основ прокурорського самоврядування в Україні, які полягають у розширенні переліку органів прокурорського самоврядування, а також у забезпеченні способів здійснення функціональних основ прокурорського самоврядування (регламентації різного роду процедур участі прокурорського самоврядування у вирішенні питань кадрового, організаційного, матеріально-технічного забезпечення прокуратури, закріпленні процедури захисту органами прокурорського самоврядування прокурорів у індивідуальному порядку тощо).

Слід погодитися з автором, що з огляду на те, що представленість рядових прокурорів в органах прокурорського самоврядування є мінімальною, обґрунтованим є утворення зборів прокурорів прокуратур усіх рівнів як органів прокурорського самоврядування. Ці збори повинні вирішувати важливі питання щодо забезпечення незалежності прокурорів, поліпшення стану організаційного, матеріально-технічного, інформаційного, кадрового забезпечення органу прокуратури.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні результати проведеного дослідження викладені у 8 публікаціях – у 4 наукових статтях, опублікованих у наукових виданнях, що

входять до переліку фахових для юридичних наук видань, а також у 4 тезах, опублікованих за результатами доповідей на наукових і науково-практичних конференціях, круглих столах, що засвідчують апробацію матеріалів дослідницької роботи. Тематика публікацій корелює зі змістом наукового дослідження. Тематичний діапазон наукових праць засвідчує, що основні положення дисертації пройшли належну апробацію, а результати дослідження були представлені науковій спільноті до подання роботи до захисту. Особистий внесок здобувача у виконання дисертаційної роботи є належним, а заявлені у вступі положення свідчать про самостійне формування наукового задуму, добір джерельної бази, аналіз нормативного матеріалу, систематизацію емпіричних даних і формулювання авторських висновків.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертація містить результати власних досліджень здобувача, а використання ідей, положень, нормативного матеріалу та текстів інших авторів супроводжується посиланнями на відповідні джерела. У роботі простежується авторська логіка викладу, самостійне формулювання висновків і прагнення запропонувати власні підходи до вирішення правових проблем прокурорського самоврядування в Україні. Публікаційна активність здобувача, наявність статей у фахових виданнях, а також апробація результатів на науково-практичних конференціях підтверджують, що основні положення дисертації були представлені в науковому середовищі та отримали можливість для фахового обговорення.

Дискусійні положення та зауваження. Дисертаційна робота справляє позитивне враження як наукове дослідження, що розкриває актуальну проблематику, має внутрішню логіку, достатньо широку джерельну базу та практичну спрямованість. Водночас, як і будь-яке комплексне дослідження, вона містить окремі положення, які мають дискусійний характер або потребують додаткового уточнення. Висловлені нижче зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, однак можуть бути враховані здобувачем у подальшій науковій роботі.

1. Дисертант пропонує розширити повноваження Ради прокурорів України шляхом закріплення у Законі України «Про прокуратуру» більш дієвого, на його погляд, повноваження, яким, наприклад, було б повноваження Ради прокурорів України зупиняти дію окремих правових актів Генерального прокурора чи інших прокурорів, які перебувають на адміністративних посадах, з питань внутрішньої діяльності прокуратури, які, на думку Ради прокурорів України, порушують незалежність прокурора. Зазначена пропозиція є досить спірною з огляду на можливе втручання органів прокурорського самоврядування в здійснення прокурорами своїх повноважень. Крім того, незрозуміло, що за таких умов відбуватиметься далі та як вирішуватиметься відповідний конфлікт.

2. Автор стверджує, що на сьогодні потенційно може виникнути проблема дублювання повноважень прокурорів, які перебувають на адміністративних посадах, та прокурорського самоврядування щодо вирішення питань внутрішньої діяльності прокуратури, через що можуть виникати конфлікти. Виникнення таких конфліктів у практиці, як стверджується і з чим ми погоджуємося, можливе там, де Закон України «Про прокуратуру» не досить чітко визначає порядок вирішення цих питань. Однак, не можна погодитися з здобувачем, що відсутність конфліктів між прокурорським самоврядуванням та Генеральним прокурором чи іншими прокурорами, які перебувають на адміністративних посадах, в частині вирішення питань внутрішньої діяльності прокуратури у практиці на сьогодні свідчить лише про слабкість інституту прокурорського самоврядування в Україні загалом (стор. 123 роботи). Таке розуміння дисертантом проблеми взаємодії прокурорського самоврядування з управлінням у органах прокуратури свідчить про бачення ним цієї взаємодії як конфліктної. На мою ж думку, відсутність конфліктів між прокурорським самоврядуванням та Генеральним прокурором чи іншими прокурорами, які перебувають на адміністративних посадах, в частині вирішення питань внутрішньої діяльності прокуратури у практиці на сьогодні може свідчити також і про

узгодженість позицій сторін при прийнятті відповідних управлінських рішень.

3. У роботі досліджується проблематика вичерпності закріплення у законодавстві повноважень органів прокурорського самоврядування. При цьому, автор робить висновок, що оскільки мета та завдання прокурорського самоврядування у законодавстві є визначеними нечітко, повноваження Ради прокурорів України у Законі «Про прокуратуру» також не повинні бути врегульовано вичерпно. Закон України «Про прокуратуру» повинен передбачати, що Рада прокурорів України може здійснювати не лише ті повноваження, які визначені цим Законом, а й інші повноваження (стор.167 роботи). Однак, у нас виникає питання щодо того, чи не було б більш доцільним, щоб і мета та завдання прокурорського самоврядування у законодавстві були визначені чітко, а відтак і повноваження Ради прокурорів України теж були чітко визначені у Законі.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Михайлюка Сергія Сергійовича на тему «Прокурорське самоврядування в Україні» є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, в якому отримано результати, що мають наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність. Робота характеризується належною структурою, достатнім рівнем методологічної обґрунтованості, широкою джерельною базою, зв'язком із актуальними проблемами правозастосування та спрямованістю на вдосконалення національного законодавства. Висловлені зауваження мають дискусійний характер і не спростовують основних наукових положень дисертації та не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного здобувачем дослідження.

За змістом, структурою, рівнем наукової новизни, обґрунтованістю висновків, практичним значенням отриманих результатів, повнотою їх апробації та оприлюднення у наукових працях дисертаційна робота Михайлюка Сергія Сергійовича на тему «Прокурорське самоврядування в Україні» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових

установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор, Михайлюк Сергій Сергійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

Проректор зі стратегічного розвитку

ВНЗ «Національна академія управління»

доктор економічних наук,

кандидат юридичних наук

Ігор ПАРИЗЬКИЙ

